

Krikščioniškos sąžinės balsas (IV)

UŽSTOJANT SANTUOKOS KILNUMĄ

Tretysis *Manhattano Deklaracijos* rūpestis yra santuoka. Savo žvilgsnį į ją pagrindžia Kūrėjo žvilgsniu, randamu šiose Šventojo Rašto ištraukose.

„Žmogus tarė: „Ši pagaliau yra kaulas mano kaulų ir kūnas mano kūno. Ši bus vadinama Moterimi, nes iš jos Vyro ji buvo paimta.“ Todėl vyras palieka savo tėvą ir motiną, glaudžiasi prie savo žmonos, ir jie tampa vienu kūnu” (Pr 2, 23–24).

Šią citatą taip aiškina apaštalas Paulius: „Šita paslaptis yra didelė, – aš tai sakau, žvelgdamas į Kristų ir Bažnyčią. Taigi kiekvienas jūsų temyli savo žmoną kaip save patį, o žmona tegerbia vyrą” (Ef 5, 32–33).

Savo apreikštu žodžiu Dievas liudija, kad Jis sukūrė žmogų – vyrą ir moterį; jie yra lygūs, savo esme atsikreipę vienas į kitą, vienas kitą papildantys su specialiu tikslu perduoti gyvybę. Tarp jų – biologinė, psichologinė ir dvasinė vienybė.

Santuokos kilnumas ir jos vertė žmonėms

Manhattano Deklaracija aiškina toliau: „Šv. Rašte vyro ir moters sutvėrimas ir jų, kaip vyro ir žmonos jungtis viename kūne yra Dievo kūrybą vainikuojantis įvykis. Vyras ir moterims besivienijant santuokon, perduodant gyvybę ir auginant vaikus, suteikiama didelė garbė būti bendrininkais su pačiu Dievu. Dėl to santuoka yra žmonių visuomenės pirmoji institucija – iš tikro, pirmoji institucija, kurioje visos kitos institucijos turi savo pamatą. Santuoką krikščioniškoje tradicijoje mes vadiname šventa moteryste todėl, kad parodytume faktą, jog ji yra paties Dievo įsteigta institucija, palaiminta Kristaus Jam būnant Galilėjos Kanos vestuvėse. Šv. Rašte pats Dievas laimina santuoką ir laiko ją aukščiausioje pagarboje”.

Santuoka yra ne tik kilni savyje, bet ir nešanti gerus vaisius žmonėms, jei jie ją įgyvendina.

„Didžiulė žmonių patirtis patvirtina, kad santuoka yra originali ir svarbiausia institucija išlaikyti visų žmonių sveikatai, auklėjimui ir gerovei visuomenėje. Ten, kur santuoka yra gerbiama ir kur jos kultūra klesti, iš jos plaukia visokeriopa gerovė patiems vedusiems, jų vaikams, bendruomenei ir visuomenei, kurioje jie gyvena. Tačiau jei tik santuokos kultūra ima menkėti, visokio pobūdžio socialinės patologijos tuoj atsiskleidžia.”

Šių laikų negerovės

Deklaracijoje įvardijamos šių laikų negerovės: gimsta vaikai ne santuokoje (prieš pusšimtį metų – tik 5 proc. visų gimimų JAV, o šiuo metu – daugiau nei 40 proc). Plinta paprotys gyventi be vedybų, gausėja skyrybų.

Šios negerovės nėra įrodymas, kad santuoka nebetinka žmonėms, veikiau, kad žmonės nebesiderina santuokai, t. y., atsakingai nebesiekia jos tikslų, ypač tarpusavio sugyvenimo ir motinystės bei tėvystės (tai ryškiai rodo šios serijos tretysis straipsnis, aprašantis seksualinės revoliucijos žalą Amerikoje; žr. „Draugo” *Kultūroje*, 2012 05 11).

Pastangos pakeisti santuokos sampratą

Deklaracija teigia, kad blogybė yra ir ta, kad šiais laikais bandoma pakeisti santuokos sampratą, įtraukiant į ją dviejų vyrų ar dviejų moterų lytinę partnerystę ir net lytiškai santykiaujančiųjų grupes.

Manhattano Deklaracijos autoriai ilgu paragrafu išreiškia atjautą ir pagarbą tiems, kurie turi tokius polinkius: „Mes atjaučiame tuos, kurie turi tokius polinkius, mes gerbiame juos kaip žmones ir jaučiame pasigėrėjimą tais, kurie priešinasi šiam gundymui.” Tačiau jų elgesiui jie nepritaria ir nurodo, kuo santuoka savo esme skiriasi.

Santuokos esminis skirtumas

Deklaracija išryškina tikros santuokos esmę: „Santuoka yra įgalinama vyro ir moters tarpusaviu lytiniu papildymu... Šis daugiasluoksnis gyvenimo dalinimasis apima ir kūno vienybę, kuri vienią vyrą ir žmoną biologiškai, kaip vienumą. Taip yra, kadangi kūnas nėra vien tik žmogaus asmens išorinis instrumentas, bet yra žmogaus asmeninės tikrovės dalis. Santuoka yra tai, ką vienas vyras ir viena moteris sudaro, atsisakydami visų kitų; jie pasižada ir išsipareigoja vienas kitam visam gyvenimui – juo dalytis visuose savo būtybės lygmenyse – t. y. biologiniame, emociniame, dispozininiame, protiniame ir dvasiniame. Tas išsipareigojimas yra užantspauduotas, užbaigtas ir aktualizuotas mylinčiu lytiniu aktu, kuriuo abu sutuoktiniai tampa vienu kūnu, t. y. savo elgesiu kartu įvykdyda-

Vladas Braziūnas. Curriculum vitae

KRYŽKELĖ

Žvakidę septyniašakę
jau žiebia slenksčio Sargas
ir telkias debesys audroti
virš puotaujančių miestų.
Bet Sergintysis budi
su tais, kurie nemiega.

Nebijok. Dar ne paskutinė
ši valanda, mums skirtoji,
dar laikas laisvai pasirinkti.
Kryžkelė – dar tiktai ženklas:
jis perspėja, guosdamas veda
per abejojančių alsią dykrą.
Klausk. Bet atsakymo nesulauksi,
nes kviečia ieškojimui tik nežinia.

Nukelta į 8 psl.

Aldona Elena Puišytė

Kitame numeryje:

- 150-osios B. Brazdžionio gimimo metinės Los Angeles
- Kunigą Arvydą Žygą prisimenant
- Poezijos pavasario akimirkos

Redaguoja Renata Šerelytė rainbow.vilnius@gmail.com
Maketuoja Jonas Kuprys

Šio šeštadienio Kultūros turinys

- 1-as psl. K. A. Trimakas. Krikščioniškos sąžinės balsas (IV)
- 2-as psl. AABS konferencijai Čikagoje pasibaigus
- 4-as psl. Stasys Goštautas. Užrašai iš Vilniaus: parodos
- 5-as psl. Eglė Juodvalkė: Lietuvybė – „tėvų dovana man”
- 6-as psl. A. Žemaitytė. Vincui Uždaviniui – 110
- 7-as psl. Eugenijus Ignatavičius. Juozapėlis (VII)

AABS konferencijos atidarymas University of Illinois at Chicago.

Jono Kuprio nuotraukos

AABS konferencijai Čikagoje pasibaigus

RAMUNĖ KUBILIŪTĖ
AURELIJA TAMOŠIŪNAITĖ

Balandžio 26–28 dienomis daugiau nei 300 žmonių susirinko į 23-iąją *Association for the Advancement of Baltic Studies* (AABS) konferenciją „Globali Baltija: ateinantys 20 metų“, šiemet surengtą University of Illinois at Chicago (UIC). Paskutinį kartą AABS konferencija UIC svečiavosi prieš 18 metų – 1994-aisiais. Tik ką prabėgusi AABS konferencija kaip niekad buvo gausi dalyvių: pranešimus skaitė, sesijoms vadovavo ar apskritojo stalo diskusijose dalyvavo 209 žmonės, be jų per tris dienas konferenciją aplankė dar bent 100 klausytojų, susidomėjusių konferencijos pranešimais ar renginiais. Konferencijoje šiemet dalyvavo AABS nariai ir svečiai iš 15 valstybių: ne vien iš JAV, Kanados, Lietuvos, Latvijos ar Estijos, bet ir iš Australijos, Brazilijos, Japonijos, Islandijos, Italijos, Kipro ir kitų Europos šalių. Šiais metais sulaukta nemažo būrio, (beveik penkiasdešimties) magistro ar daktaro studijas Baltijos kraštų temata pasirinkusių studentų ir jaunųjų mokslininkų. Daugeliui jų AABS paskyrė kelionės stipendijas, padėjusias padengti bent dalį kelionės ir registracijos išlaidų.

Konferenciją balandžio 26 d. vidudienį UIC forume atidarė konferencijos pirmininkas, UIC PLB Lituanistikos katedros profesorius Giedrius Subačius, pasveikinęs gausiai susirinkusius konferencijos dalyvius ir svečius. Konferencijos dalyvius taip pat sveikino AABS prezidentas Vėjas Liulevičius, UIC atstovai (prorektorius Warrenas Chapmanas, dekanė Astrida Tantillo, prof. Rosilie Hernandez), Čikagos mero atstovas Sethas Berlineris perdavė mero Rahmo Emanuelio sveikinimus, o Illinois gubernatoriaus Pato Quinno sveikinimą perskaitė LR gen. konsulato Čikagoje darbuotoja Agnė Vertelkaitė. Atidarymo pabaigoje dr. Robertas Vitas, Lietuvos tyrimo ir studijų centro (Čikagoje) vardu, visus pakvietė į *Student Center East*, kur konferencijos metu buvo galima apžiūrėti Baltijos kraštų istorijos tematika parengtą leidinių ir kitų eksponatų parodą. Apie konferencijos atidary-

mo renginį plačiai skelbta spaudoje, jis buvo atviras (nemokamas) visiems, todėl jame buvo matyti nemažai Čikagos spaudos ir žiniasklaidos atstovų, būrys Čikagos lietuvių bendruomenės narių, kita-taučių.

Pirmoji konferencijos plenarinė sesija buvo skirta apskritojo stalo diskusijai, kurioje dalyvavo visų trijų Baltijos šalių – Estijos, Latvijos ir Lietuvos – ambasadoriai JAV (Marina Kaljurand, Andrejs Pildegovičs ir Žygmantas Pavilionis) bei du Baltųjų rūmų atstovai Benjamin Rhodes ir Elizabeth Sherwood-Randall. Diskusijai vadovavo AABS tarybos narys prof. Bradley Woodworthas. Sesijoje buvo kalbama ne tik apie globalią Baltiją, bet buvo paliesta ir NATO tematika, primenant apie netrukus Čikagoje vyksiantį NATO suvažiavimą. Pusantros valandos užtrukusios sesijos metu kiekvienas turėjo progą pasidalinti savo išvalgomis, o vėliau atsakyti į kelis klausimus. Estijos ambasadorės Marinos Kaljurand teigimu, Baltijos šalys – ne tik saugumo „vartotojos“, bet ir jo „vykdytojos“: Baltijos šalys laikosi NATO ir kitų sutarčių, o tai daro ne visi partneriai. Baltųjų rūmų atstovų Baracko Obamos kalbų rašytojo Benjamino Rhodeso ir vyr. direktorės Europos reikalams (*National Security Council*) Elizabeth Sherwood-Randall teigimu, svarbiausias JAV vaidmuo – tai būti pavyzdžiu kitoms šalims ir parodyti, jog laisvei užtikrinti reikalingos pastangos. JAV nori būti ne tik NATO, bet ir pasaulinėmis partnerėmis. Baltieji rūmai (ir JAV) didžiuojasi proga Europoje stovėti greta Baltijos jūros regiono šalių.

Plenarinės sesijos

Kiekvieną dieną konferencijos programoje buvo numatytos bendros plenarinės sesijos. Penktadienį konferenciją aplankė ir JAV bei Baltijos kraštų santykių tema kalbėjo JAV senatorius Dickas Durbinas. Jis papasakojo apie savo lietuviškas šaknis (jo motina gimusi Lietuvoje), apie ilgametį JAV Baltijos regiono šalių okupacijų nepripažinimą, šmaikščiai pasijuokė iš savo „mokslinių“ tyrimų Lietuvos krepšinio srityje.

Po Dicko Durbino plenarinio kalbėtojo vietą užėmė Universita di Pisa profesorius kalbininkas Pietro U. Dinis, supažindinęs konferencijos daly-

vius su baltų kalbų sampratos raida Renesanso Europoje. Prof. Dinis skyrė 3 pagrindines tuo metu Europoje gyvenusių ir rašiusių autorių darbuose vyrausias baltų kalbų kilmės sampratas: Vakarų-vidurio (slaviškąją-ilyriškąją); vidurio (ketverio- pos kalbos) ir rytų-vidurio (lotyniškoji samprata su variantais). Vakarų Europoje, Dinio teigimu, labiausiai paplitusi buvo slaviškoji baltų kalbų kilmės samprata (lietuvių kalba priskirta slavų kalbų grupei), nors vadinamųjų filoglotų darbuose slavų kalbos (taip pat ir baltų) retkarčiais priskirtos ilyriškoms kalboms. Vidurio ir Rytų Europoje Renesanso epochoje buvo itin gajį lotyniškoji baltų kalbos kilmės samprata (plg. Palemono legendą). Lietuvių kalbos kilmės iš lotynų kalbos sampratą galima aptikti lenkų metraštininko Dluogošo bei vadinamųjų Vilniaus lotynintojų (Mykolo Lietuvio, Augustino Rotundo, Vaclovo Agripas) darbuose. Vidurio Europos baltų kalbų kilmės sampratai atstovauja lenkų metraštininkas Miechovietis, teigęs, jog Lietuvoje vyrauja „ketveriopa kalba“. Jo išvardytos „keturios“ Lietuvos kalbos didele dalimi atitinka beveik visas tuometines baltų tautas ir kalbas (išskyrus kuršių). Dinio teigimu, būtent ši samprata geriausiai atitiktų gerokai vėliau sukurtą „baltų kalbų“ terminą.

Šeštadienį konferencijos dalyviai ir svečiai buvo pakviesti į literatūrinę popietę, kurios metu angliškai kuriantys lietuvių (Birutė Putrius Sero-ta, Daiva Markelytė, Antanas Šileika) ir latvių (Karlas Jirgensas) kilmės rašytojai skaitė savo kūrybos ištraukas. Popietę vedė prof. Violeta Keler-tienė.

Konferencijos mokslinę dalį šeštadienį užbaigė Latvijos Seimo narys dr. Vjačeslavs Dombrovskis plenarine paskaita „Ekonominė krizė Latvijoje: sėkmės istorija?“ Dombrovskis pranešime išsamiau pristatė Latviją ištikusios ekonominės krizės ištakas, eigą ir krizės pažabojimo priemones. Dombrovskio teigimu, Latvijoje, skirtingai nei kitose šalyse, krizės metu visuomenėje nebuvo neramumų, buvo perrinkta ta pati vyriausybė, nebuvo prarastas investuotojų pasitikėjimas. Lygindamas Latvijos ir kitų šalių išsiskolinimo lygius prelegentas teigė, kad maža valstybė vis dėlto turi daug „draugų“ (pvz., mažesnę ekonominę galią). Krizės laikotarpiu iš Latvijos emigravo maždaug 200 000 žmonių, pokriziniu laikotarpiu nedarbas, deja, kol kas nėra sumažėjęs.

Mokslo šakų sesijos

Visi konferencijos pranešimai buvo skaitomi anglų kalba. Pranešimų (ir dalyvių) gausiausia buvo istorijos ir atminties („History and Memory“) sekcijoje. Nemažai sesijų buvo skirta literatūrai, politiniams mokslams ir antropologijai. Šiek tiek mažesnės, tačiau sutraukusios tikrai įvairius mokslininkus, buvo kalbotyros, švietimo, estetikos, aplinkos ir sveikatos bei kitų mokslų sekcijos. Kai kurios sesijos jauniems mokslininkams ypač naudingos ir buvo surengtos apskritojo stalo diskusijų forma.

Vyko publikavimo akademiniuose žurnaluose sesija, taip pat diskusijos apie tarptautinės politikos vaidmenį Baltijos kraštuose 1917–1921 metais, laiškų ir kitų egodokumentų projektus Baltijos kraštuose, magistrų ir doktorantų tyrimų Baltijos kraštų tematika galimybes, istoriją ir atmintį po-sovietinėje Europoje.

Iš k.: Arvydas Pacevičius, Vytis Čiubrinskas, Giedrius Subačius ir Neringa Klumbytė

Nukelta į 3 psl.

Atkelta iš 2 psl.

Kalbų sesijose lietuvių kalbai skirta tikrai nemažai pranešimų: kalbos istorijos (Aurelija Tamošiūnaitė, Williamas Schmalstiegas), kalbos politikos sovietinėje Lietuvoje (Loreta Vaicekauskienė), kalbos ideologijos (Giedrius Tamaševičius), daugiakalbystės galimybių Lietuvoje (Ineta Dabašinskienė), būdvardžio įsisavinimo (Ingrida Balčiūnienė), tarptautinių žodžių tarties (Lina Murinienė) egzistencinių sakinių semantinių ypatybių (Violeta Kalėdaitė) tematika.

Kitose sesijose buvo galima pasiklausyti pranešimų apie praeitį ir dabartį, rašytojų, pvz., K. Donelaičio, R. Gavelio, lietuvių rašytojų moterų, taip pat estų ir latvių autorių kūrybos analizių. Buvo pranešimų apie verslą bei investicijas Baltijos šalyse, apie švietimo reformas, muziką, pvz., apie lietuviškų sutartinių panašumus į audinius (Debra Raver) ir kt. Kiti pranešėjai kalbėjo apie tyrimus, paskatintus asmeninių motyvų, pvz., Nancy L. Heingartner pasidalijo savo senelio, JAV konsulo Kaune 1926–1928 m., dienoraščių ištraukomis.

Nesibaidyta jautrių temų

Akademikai nebijo jautrių ar siauresnių, specifinių temų. Jų šioje konferencijoje tikrai netrūko. Lietuviškų temų įžvalgomis ir žiniomis dalijosi lietuviai ir kitataučiai, skaitę pranešimus, pvz., apie tautines mažumas Lietuvoje (lenkus ir rusus), Holokausto pateikimą dabartinėje Lietuvoje ir JAV (Ellen Cassedy, Ina Navazelskis), antisemitizmą Nepriklausomos Lietuvos spaudoje (Hisashi Shigematsu), Pietų Amerikos lietuvių komunistus ir socialistus, dalyvavusius įvairiuose kitų pasaulio kraštų socialistiniuose judėjimuose (Ericas Godliauskas Zenas). Konferencijoje taip pat skaityti pranešimai apie šimtą metų leidžiamą ateitininkų žurnalą „Ateitis“ (Ramunė Kubiliūtė), lietuvių skautus Smetonos valdymo metu (Vilius Dundzila), Sąjūdžio ryšius su Lietuvos Katalikų bažnyčia (Miranda Zapor). Doktorantas iš Lietuvos Liutauras Gudžinskas, lyginamas trijų Baltijos šalių sveikatos sistemas, teigė, kad, remiantis 2008 m. apklausų duomenimis, 8 proc. Lietuvos gyventojų prisipažįsta, jog yra pasiūšę gydytojams pasiūlyti kyši už geresnę ar greitesnę priežiūrą. Slaugos mokslų dėstytoja iš New Yorko (Patricia A. Cholewka) savo pranešime pabrėžė tas sveikatos bei sveikatos priežiūros sritis (pvz., nepakankamo svorio naujagimiai, neoptimalus procentas kūdikius maitinančių motinų), kurioms Lietuva turi skirti daugiau dėmesio.

AABS susirinkimas

Penktadienį po pietų AABS prezidentas 2012–2014 metams Ainas Haasas pasidalijo savo mintimis apie Baltijos jūros regiono studijas kryžkelėje. Vien konferencijos dalyvių įvairumas parodo, kad AABS tampa tarptautine organizacija; konferencijos dalyviai bei jų tyrimo laukas, globalinė Baltijos šalių istorija pasauliniame kontekste įgijo svarbią vietą.

AABS narių susirinkimo metu savo kadenciją užbaigė AABS prezidentas Vėjas Liulevičius. Konferencijos pirmininkas Giedrius Subačius padėkojo visiems dalyviams ir minėjo, kad konferencijos ruoša pareikalavo ne vien programos ir vietinės ruošos komitetų pastangų, bet ir finansų, nes vien UIC patalpų nuoma kainavo daugiau nei 15 000 dol. Todėl rengimo komitetas dėkingas už visas aukas, UIC, įvairių fondų ir pavienių aukotojų (jiems nuoširdžiai padėkota programiniame leidinyje) paramą ir pagalbą. Narių susirinkime taip pat buvo pristatyti įvairūs pažymėjimai, išdalytos studentų bei jaunų mokslininkų stipendijos. AABS direktorė administraciniais reikalais Irena Blekytė pranešė, jog AABS šiuo metu yra 616 narių, pristatė geografinį narių pasiskidimą (434 gyvena Šiaurės Amerikoje), o AABS direktorius akademiniams reikalams Olavis Arensas papasakojo, ką teko nuveikti, kad AABS būtų priimta į prestižinę *American Council of Learned Societies* sąjungą.

AABS prezidento kadenciją baigęs Vėjas Liulevičius (k.) su AABS valdybos nariais Irena Blekytė ir Gundis Šmidchens

Kultūrinė programa ir kiti renginiai

Konferencijos ruošos komitetas stengėsi sudaryti kuo įvairesnę programą, kad konferencijos dalyviai turėtų progą atsipūsti ir pabendrauti, pratęsti mokslines diskusijas neformalioje aplinkoje.

Konferencijos metu vyko ne tik plenarinės ir mokslo sesijos. Kaip jau minėta, vienoje iš konferencijos erdvių Lituanistikos tyrimo ir studijų centro darbuotojai buvo surengę Centro rinkinių parodą. Visas tris konferencijos dienas Centro darbuotojai budėjo bei bendravo su konferencijos svečiais ir dalyviais. Kitoje erdvėje – įvairių organizacijų bei leidyklų stalai su pavyzdiniais leidiniais ir brošiūromis. AABS žurnalo „Journal of Baltic Studies“, leidyklos „Routledge“ atstovė kartu su žurnalo redaktoriumi, profesorėmis iš Latvijos Žaneta Ozolina ir Rasma Karklina dalyvavo jau minėtoje apskritojo stalo diskusijoje, skirtoje akademiinių straipsnių spausdinimui žurnaluose. Ketvirtadienio vakarą dalyviai ir svečiai galėjo pabendrauti konferencijos atidarymo vakaronėje, kurią rėmė žurnalas „Lituanus“. Penktadienį toje pačioje East Terrace salėje surengtas jaukus, gal ir ne tiek gausus dalyvių, muzikos vakaras, kuriame buvo galima pasiklausyti lietuvių „Dainavos“ vyrų ansamblio ir Čikagos latvių vyrų choro atliekamų kūrinių. Koncerto pabaigoje klausytojai buvo maloniai nustebinti, kai jungtinis atlikėjų – lietuvių ir latvių – choras atliko po vieną lietuvių ir latvių dainą. Konferencija buvo baigta iškilminga vakariene netoli esančiame graikų restorane. Jos metu meninę programą atliko aktorius, dramaturgas ir režisierius Kęstutis Nakas.

Atsiliepimai, įspūdžiai ir ateities planai

Vietinės ruošos komiteto konferencijos rengėjus maloniai nustebino žmonių susidomėjimas ir teigiami atsiliepimai tiek apie universitetą, tiek apie Čikagą. Pasak vienos dalyvės, konferencija kartu buvo ir globalinė, ir vietinė („global and local“). Kita dalyvė konferenciją įvertino taip:

„Nuostabi konferencija, tokia harmoninga ir politiškai teisinga, tiek joje gero turinio ir šilumos.“ Kai kurie pranešėjai, perskaitę pranešimus savo srities sesijose, pasinaudojo proga konferencijos metu išklaudyti pranešimų iš kitų mokslų sričių. Sekmadienio ryte po konferencijos kai kurie dar spėjo dalyvauti ekskursijoje po Čikagą, kuriai vadovavo patyręs ekskursijų vadovas Jurgis Ansysas ir jo *Chicago Architecture Foundation* kolegos savanoriai „docents“.

Kitą, jungiamą su skandinavų asociacija AABS konferenciją planuojama surengti 2014 metais Yale University, Connecticuto valstijoje. 2014 metų AABS konferencijos pirmininkas – Bradley Woodworth. Tačiau dar šį rudenį Australijoje bus rengiama australų atšakos AABS konferencija, o 2013 metais Estijoje – Baltijos regiono studijų Europoje konferencija. Daugiau informacijos galima rasti AABS tinklalapyje adresu: <http://depts.washington.edu/aabs/>

Ar 2012 m. UIC vykusio konferencija atkreipė vietinio universiteto administratorių dėmesį? Kai kurie universiteto atstovai dalyvavo plenarinėse sesijose. Prof. Subačiaus Lietuvių kultūros kurso studentai entuziastingai savanoriavo konferencijos metu, o kai kurie net turėjo progą senatoriui Durbinui paspausti ranką (ir paaiškinti, kodėl jie ne paskaitose). Konferencijos atidarymo metu LR ambasadorius Žygimantas Pavilionis išreiškė viltį, kad UIC kursų sąrašuose vėl pasirodytų lietuvių kalbos dėstymas. Reikia tikėtis, šie žodžiai neliks tik viltimis.

Baigiant AABS konferencijos vietinės ruošos komiteto vardu norėtume padėkoti visiems gausiems savanoriams, nepaprastai daug padėjusiems konferencijos dienomis, lietuvių bendruomenės nariams, apsilankiusiems konferencijos sesijose ir renginiuose, apgyvendinusiems ir globojusiems svečius, ir lietuviškai žiniasklaidai, garsinusiai konferenciją prieš renginį ir prisidėjusiai prie šio renginio sėkmės. □

AABS konferencijos Plenarinis posėdis

Užrašai iš Vilniaus. Parodos, parodos, parodos

STASYS GOŠTAUTAS

Prieš trejus metus, per Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmetį, buvo šauniai atidaryta ilgai laukta Nacionalinė dailės galerija, M. K. Čiurlionio išsvajotieji Tautos namai. Lygiai po šimto trejų metų moderniausiame meno muziejuje Lietuvoje šalia nuolatinės kolekcijos, kuri per trejus metus ne kartą keitėsi į gerąją pusę, vyko trys, keturios parodos per metus, daugelis – pirmą kartą Lietuvoje. Nepaprasta buvo „Vytauto Kairiūkščio ir jo aplinkos“ paroda, kuri pirmą kartą Viktoro Liutkaus energijos dėka atskleidė modernizmo judėjimą Lietuvoje. Nepaprastai įdomi buvo Algimanto Švėgždos ir jau klasiku tapusio Stasio Eidrigevičiaus parodos. Verta dėmesio ir Arbit Blato pomirtinė kolekcija, dovanota Lietuvai su puikiu katalogu. Kalbant apie katalogus, jų yra išleista daug ir prabangių, tiesiog neįmanoma jų panešti, o vartyti gali, nebent padėjęs juos ant stalo. Buvau užėjęs į Chodkevičių rūmus (Vilniaus paveikslų galeriją), kur eksponuojami šimtai Sapiegų portretų, daugelis – vieno nežinomo 1709 metų dailininko, ir kitos gėrybės.

Bet grįžtant prie Nacionalinės dailės galerijos, šį kartą teko matyti neseniai New Yorke anapilin iškeliavusios Elenos Urbaitytės viso gyvenimo kūrybos parodą. Nuo Šiaulių gimnazijos kūrinių iki milžiniškų skulptūrų, padidintų ir skulptoriaus Vlodo Kančiausko įgyvendintų Lietuvoje. Pateikti vienu metu įvairiausią viso gyvenimo meną – tai neeilinis uždavinys parodos kuratorei Elonai Lubytei ir muziejaus direktorei Lolitai Jablonskienei. Faktas tas, kad per 20 metų mūsų meno žinovai priprato gerai dirbti ir žino, ką daro, puikiai vykdo parodų planus pagal pasaulinius reikalavimus. Kaip Kairiūkščio ar Čiurlionio parodos, taip ir Urbaitytės paroda yra puikus pavyz-

Skulptūra „Geras plienas“, 1996. Pastoviai eksponuojama Technikos bibliotekos kieme Vilniuje

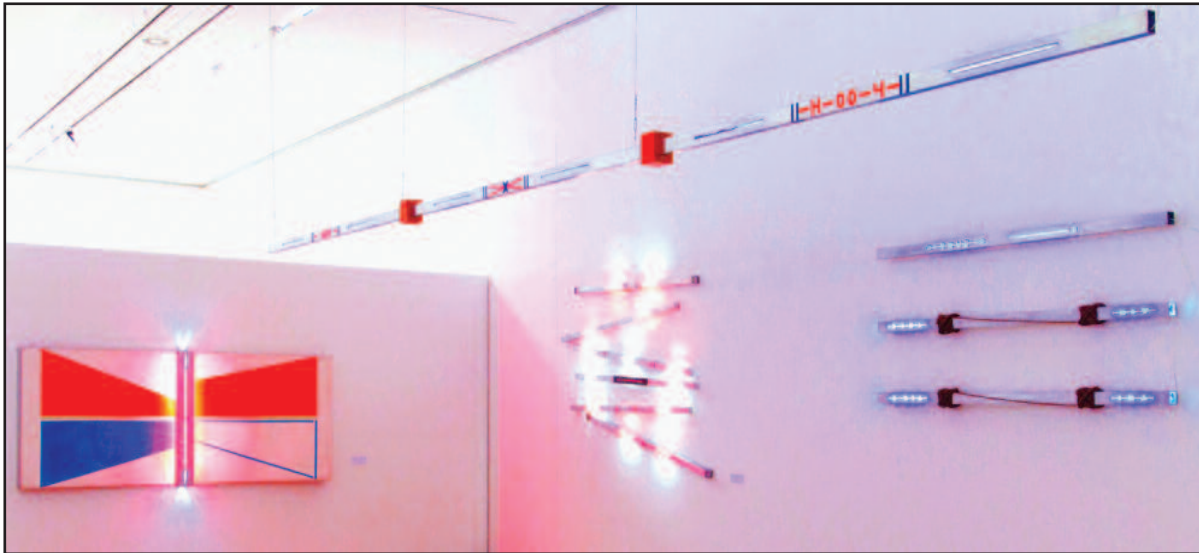
dys, ką mes šiandien galime padaryti. Žinoma, norint galima prikibti, visur galima rasti trūkumų, bet apskritai į parodą malonu nueiti – pasijunti patenkintas, netgi besididžiuojantis.

Pirmiausia – pora pastabų apie Eleną. Ji pusę savo gyvenimo norėjo būti traktuojama kaip skulptorė, ir jeigu nebūtų išgelbėta jos tapyba, kurią ji pati pasmerkė, mūsų Lietuvos menas būtų menkesnis. Tad kalbant apie Eleną reikia pripažinti, kad ji pati pasirinko būti skulptore. Antra vertus, lietuvių aplinkoje ji visur save vadino Urbaityte, rašė į „Aidus“, „Metmenis“ ir „Draugą“, pasirašydama Urbaitytės pavarde, ruošė parodas tarp lietuvių kaip Urbaitytė, tad šioje parodoje Lietuvoje ji turėtų būti pripažįstama kaip Urbaitytė ir tik vėliau – tik skliausteliuose – kaip Urbaitis, tarptautinė skulptorė.

Elenos meno laikotarpis buvo labai įvairus, galima rasti beveik viso modernizmo meno išsišakojusių šakų. Ji niekada nebuvo patenkinta savo ieškojimais, vis bandė ką nors nauja ir ką nors

Trys kompozicijos. Drobė, akrilas, apie 1990

Ant sienos tolumoje: Geometrinis peizažas I – II. Aliuminis, fluorescencinės lempos, drobė, aliejus, 1979

Ant sienos kairėje: Virpantys šviesos strypai I–IV. Aliuminis, fluorescencinės lempos, 1980

Šviesos strypai – tikrai mėlyna. Aliuminis, fluorescencinės lempos, 1980

Pakabintas objektas: Sklandantys šviesos strypai I–III. Aliuminis, medis, fluorescencinės lempos, 1980

skirtinga. Todėl galime aptikti ne vieną jos laikmečio menų išraišką, pradedant, žinoma, nuo voikiško ekspresionizmo ir retsykais aptinkant net Kairiūkščio konstruktyvizmą. Yra bandymų *pop arto*, *op arto* srityse, minimalizmo momentų ir abstraktaus ekspresionizmo, nes XX amžiaus menas toks ir buvo. Urbaitytė bandė viską – su genialiu pieštuku ir nepaprastomis spalvomis, kurias paskui perkėlė į skulptūras.

Ji ne imitavo savo meistrus, tačiau bandė juos savaip interpretuoti ir vis su desperacija mesdavo tuos bandymus, ir eidavo naujais keliais. Tai matyti jos tapyboje ir skulptūroje, jos amžinasis ieškojimas pabaigtas tik mirties valandą 2006 m. Gal todėl paroda taip ir pavadinta – „Pasirinkimai“, nes

ji visą gyvenimą rinkosi...

Kuratorei gimė geniali idėja sujungti Urbaitytės amžininkus – kaip jos laikmečio išgyvenimų liudininkus. Du iš jų dar gyvi, tai Jonas Mekas ir Algimantas Kezys, o trečiasis, Juozas Daugėla, jau miręs. Yra dar ir kitų liudininkų, tokių kaip Marius Katiliškis iš Freiburgo laikų, Liūnė Sutema. Esama ir kitokių variacijų, kurios atskleidžia šią parodą kaip turtingą, gyvą ir aktualią, supažindina su penkiasdešimties metų išeivijos meno raida, turtinga ir pilna kūrybos. Paskutinė pastaba: dėl finansų trūkumo gana komplikauta paroda liko be katalogo. Jis pasirodys po parodos, bet vargu ar tai pateisinama – rankose reikia turėti nors nedidelį informacinį biuletenį. □

Gegužės 13 d. Vilniuje, Nacionalinėje dailės galerijoje atidarytas Poezijos pavasaris 2012

ŠVIESI AKIMIRKA

Nežinau, iš kur tu atėjai,
Tik jaučiu, kad labai šviesi. –
Patekėjo saulutė vėlai
Dideliam ir baltam debesy.

Tarp raudonų bruknių, paparčių –
Ant voratinklio –

šaltos rasos
Suliepsnojo vaivorykštės uogom. –
Kažkas puslapį naują atverčia –
Tokį skaidrų nuo ryto kvėpavimo,
Nuo atgauto vaikiško juoko...

Iš kur tu atėjai – nemačiau.
Tik jaučiu – su manim esi.
Neišeik. Prisilink arčiau...
Leisk tavęs paklausyt...

Janina Degutytė

Aldonos Ruseckaitės nuotr.

LIETUVYBĖ – „TĖVŲ DOVANA MAN”

Eglė Juodvalkė – JAV lietuvių poetė, prozininkė, žurnalistė – papasakojo apie rašymą ir kūrybinius užmojus

Esate sakiusi: „Blogiau būtų jaustis lietuve ir negalėti išsireikšti ta kalba”. Lietuviškos ir amerikietiškos kultūros Jumyse sugyvena darniai? Kaip tai veikia kūrybą?

Rašymas yra dalijimasis. Žmogus, nežinantis ar nevertinantis savo tautos istorijos, yra tikrasis primygčiai mums penkiasdešimt metų pirštas *homo sovieticus*. Jo atsikratyti sunkiau nei pėsčiam ar repečkom eiti į mėnulį.

Ne viskas prarasta. Bet yra retų šeimų, perdavusių savo vaikams tautinę sąmonę, tapatybę. Rudenį lankiausi Pasvalyje, Petro Vileišio gimnazijoje. Kalbėjausi su gimnaziją jau bebaigiančiaisiais ir žemesnės klasės mokiniais. Kalbėjomės apie mano keliones, susitikimus su kitataučiais. Abi su drauge, lietuve Kristina iš Vokietijos, atsakė: „Iš Lietuvos!” Aš išverčiau į graikų kalbą „Ap’tin Lithuania”. Tada reikėjo paaiškinti savo draugams graikams, kur ta Lietuva, ir jis pasipūtęs atsakė: „Afrikoje”.

Nepriklausomybė ir tapatybė nėra tas pats. Todėl rašiau „Sakalus”. Sovietai stengėsi atimti iš lietuvių tautinę tapatybę, juos nutautinti. Iš dalies jiems pavyko. Jie įvykdė nusikaltimą, kurio neteis joks Niurnbergas. Tapatybė, kuri dabar egzistuoja, yra susiliejusi, neaiški. Ji paliko mus tuščiom statinėm, riedančiom per pasaulį, tuščiais pasaulio piliečiais, galinčiais bet kurioje šalyje gyventi, nemylinčiais savo gimtosios žemės, nenorinčiais jos tobulinti, jai padėti. Parašiau „Sakalus”, norėdama perpilti partizanų kraują į Lietuvos jaunimą.

Praėjusiais metais išleidote ir pristatėte penktąjį poezijos rinkinį „Sakalai naktį nemiega”. Jūs drąsiai ėmėtės partizanų, nors dažnas kūrėjas patriotizmo vengia kaip itin slidžios temos. Kas lemia konkretų Jūsų poezijos temas ir formos pasirinkimą?

2003-iais metais atsiverčiau lietuviškų renginių mėnesinę programą ir akys stabtelėjo prie pranešimo, kad Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje, Čikagoje, vyks Vilniuje Genocido aukų muziejaus parengta paroda „Karas po karo” apie 1944–1953 metais vykusį lietuvių partizanų (miško brolių) pasipriešinimą sovietų okupacijai.

Muziejaus salė buvo pilna plakatų, skirtų kovojusiems ir kovojusiems ryšininkams ir ryšininkams bei juos palaikiusiems, rėmusiems, slėpusiems, maitinusiems. Vaikščiojau po parodą, bandydama įsiminti veidus motinų, tėvų, išleidusių vaikus į mišką ginti tėvynės. 1918 metais Lietuvai atgavus laisvę ir nepriklausomybę po daugiau kaip šimtmetį užsitęsios Rusijos priespaudos, atgimė lietuvių tapatybė, jis išsitiesė, atsiminė ar išmoko savo istoriją, jos didvyrius, didmoteres. Maironio poezija skatino tautiškumą, ryškino lietuvių tapatybę, meilę savam kraštui. Po penkiasdešimties sovietų okupacijos metų, 1991-aisiais Lietuva atgavo nepriklausomybę, bet ne tautinę tapatybę. Patriotizmas nebuvo suprantamas jausmas, juo labiau teigiamas. Tuo pat metu iš Vakarų Europos sklido programuotas kosmopolitizmas. Dėl to per dvidešimt metų dalis jaunų lietuvių, tarp jų ir rašytojų, subrendo nesuprasdami savo identiteto, tautinės tapatybės, tautiškumo.

Pasėdėjau Balzeko salės kampe, stengdamasi suvirškinti, ką mačiau. Kitą dieną vėl apžiūrėjau parodą, po savaitgalio – dar kartą, nusipirkau katalogą su dokumentinėmis nuotraukomis ir pradėjau rašyti. Maniau, kad tik vieną eilėraščių teparašysiu, bet po kelių dienų sukūriau antrą. Juose bandžiau kalbėti ne tiek apie miško brolius, jiems kurti ditirambus, bet leisti jiems prabilti per mane. Norėjau juos pajusti kaip brolius, seseris, pusbrolius, dėdes, draugus. Jie buvo gyvi žmonės, skusdavosi be firmos „Gillette” peiliukų, dažnai užsiaugindavo ilgus plaukus, ne sekdami madą, bet iš reikalo, kario uniforma jiems turėjo ypatingą reikšmę. Žiemą smagu būti šildomoje patalpoje, bet jiems tokių galimybių nebuvo – miškai nešil-

domi. Stengdavosi nešioti avalynę, patvaresnę nei 1863 metų sukilėlių. Tas pats mėnulis, kaip Turkijoje ar Afrikoje, apšviesdavo kelią grįžtančiųjų po žygio į bunkerį. Miške aidėdavo balsai: „*Partizanų būrys paklebeno duris, / Paklebeno į sodžiaus pirkele...*” arba „*Ant aukštų kalnelių, žalioj giružėlėj, / Ten, kur augo pušys, beržai ir klevai, / Pernai rudenėlį vidury naktelės, / Ten apsigyveno laisvės nešėjai...*” Ar pasigirsdavo: „O kaip manai, reikėjo kariuomenei pasipriešinti? – O Smetonai, pasikaišius skvernus, bėgti – reikėjo?”

Per metus, kitus parašiau aštuonis eilėraščius. Negalėjau tylėti. Užaugusi laisvoje šalyje, galinti netrukdoma, be baimės, kad dėl to kas nors, įskaitant mane, galėtų nukentėti, turėjau pakelti savo balsą už tuos, kurie buvo nutildyti.

Eglės Juodvalkės kūrybos vakaras Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Genocido aukų muziejaus salėje, 2005

Lietuvos jaunimas – ne visi – kasmet vyksta kelionėn į Sibirą aplankyti ir tvarkyti lietuvių kapus Magadane, Kolymoje, Igarkoje, Vorkutoje, prie Lenos žiočių, grabalioja ir bando paeiti tamsoje. Mokyklose dažnai mokoma sausai apie partizanus ir tremtinius, skaitomos viena ar dvi jų (ar apie juos) knygos. Bet mūsų visuomenėje dar yra gyvų istorijos paminklų, partizanų, galinčių dalytis su jaunimu išgyventomis istorijos žiniomis, galinčių stiprinti jaunimo tautiškumą.

Ypatinga eilėraščio forma pasakoju saujelės partizanų gyvenimus ar jų akimirkas, kaip aš suvirškinau ir savo vaizduotei pateikiau, remdamasi aprašymais, knygomis, lašančiomis kraujo lašais, jų, paskerstų, kaip gyvulių, kraujas lašėjo ir laša ant mano sąžinės. Daugiau negu šešerius metus siurbiau į save man į rankas patekusių knygų žinias: „Daugel krito sūnų”, „Lietuvos partizanų Taro apygarda”, „Žuvusiųjų prezidentas”, „Sušaudytos dainos”, „Partizanai už geležinės uždangos”. Dvidešimt dviejuose eilėraščiuose su dokumentinėmis nuotraukomis, partizanų žodžių citatomis, jų biografijų faktais vaizdavau juos pačius, gyvus

Poezijos pavasario vakaras Vilniaus Vingio parke, VU Botanikos sode, 2005. Iš kairės: Leonas Narbutis, Jurga Ivanauskaitė, Eglė Juodvalkė. Juozo Šalkausko nuotr.

moksleivius, studentus, artojus, karininkus. Stribai – jau kita tema, dvokiantis liūnas.

Jumyse gyvena poetė ir prozininkė: esate išbandžiusi prozą autobiografinėje knygoje „Cukraus kalnas” (2000). Po knygos išleidimo prabėgo daugiau negu dešimtmetis: gal turite idėją tęsti memuarinį žanrą?

Amerikoje gimiau, augau, pradinę ir vidurinę mokyklą bei universitetą baigiau, gerai išmokau anglų kalbą. Jungtinės Amerikos Valstijos, kuriose gyvenu dalį metų, paveikė mane. Gimiau ir mokiausi laisvame krašte. Gimiau ir augau lietuvi. Tai buvo mano tėvų dovana man. Neatsitiktinai pavadinau savo prozos knygą „Cukraus kalnas, arba lietuvis cukrininkės nuotykių Amerikoje ir kitose egzotiškose šalyse”.

Gal galite pasidalinti mintimis, ką šiuo metu kuriate?

Sovietų okupacijos metais Lietuvoje trūko diabetu sergantiems reikiamų vaistų, informacijos apie šią ligą. Iki šiol kenčiame pasekmes. Žmonės, ypač sergantys diabetu, domisi mano „Cukraus kalnu”, nes literatūros apie asmeninį tvarkymąsi su chroniška liga turime nedaug. Vienetus. Man rūpi tęsti pokalbį apie gyvenimą su šia nelemta liga, ne todėl, kad laikyčiau save pavyzdžiu – gink Dieve, bet todėl, kad kiekvieno diabetu sergančiojo patirtis leidžia kitiems tirti, lyginti ir vertinti savuosius išgyvenimus. Ištesėsiu? Gyvenimas parodys, ar pasiseks.

Esate teigusi, kad mėgstate kurti kavinėse. Gal vėl turite mėgstamiausią kavinę Lietuvoje ir Čikagoje? Kuriate namuose? Jei taip, kokią kūrybinę aplinką Jums svarbu susikurti namuose? Kokios įtakos Jums turi Jūsų vyro – rašytojo Henryko Skwarczyńskio – darbas?

Geriausia iš visų kavių yra mano pačios protas. Henryką čia galima rasti sėdintį dažnai, jei ne visada. Šioje kavinėje nėra televizoriaus, nėra pieno ar cukraus kavai balinti ar saldinti, nėra ir kavos, bet pilna baravykų, baravykų, baravykų. Skamba „Meškiuko Rudnosiuko” žodžiai (jei juos gerai prisimenu):

*Ten miške, kur eglės ošia,
Po pušim sena, sena
Buvo meškinas Rudnosis,
Rudnosienė – jo žmona.*

Klausomės beveik prieš dešimtmetį pas Viešpatį iškeliavusio mano tėvo Antano, kuris visada primindavo man vaikystės vakarus, trimituodamas:

*Šliumpu-pumpu, šliumpu-pumpu,
Rudanosis takeliu –
Reiks miške jam apžiūrėti
Šimtas bičių avilių.*

Labai ačiū už įdomias mintis!

Kalbėjosi Laimutė Adomavičienė

Universalusis žurnalistas, kuris mylėjo Vilnių ir Čikagą Vincui Uždaviniui – 110

ALDONA ŽEMAITYTĖ

Mielam skaitytojui turiu prisipažinti: redaktoriaudama „Dienovidyje“, greta savo dviejų oficialiųjų pavardžių pasirašinėdavau ir įvairiais slapyvardžiais. Tarp jų man mėliausias buvo Vincentas Uždavins. Kai bičiuliai klausdavo, koks čia išmisas, sakydavau: redakcijoje dirba puiki stilistė Vincenta, na, o Uždavins – kad spręstumėte uždavinį, kas čia tas autorius. Dar, po tiekų metų, galiu prisipažinti: tai iš pagarbos Vincui Uždaviniui, kurio 100-tąsias gimimo metines minėjome 2002 metais, kai dar gyvavo „Dienovidis“, o Žemaitytė tada, pasirašydama Vincento Uždavinio slapyvardžiu, išspausdino jame tekstą „Kelias ir keleviš“, kaip įžangą pluoštui Vinco Uždavinio laišku, rašytų 1945–1946 metais iš Vorkutos savo mažamečiams vaikams – Saulei ir Sakalui.

Šiomis dienomis paminėjome Vinco Uždavinio 110-tąją gimtadienį. Iškilmingai, Lietuvos nacionaliniame muziejuje, kurio ilgametė direktorė Birutė Kulnytė išmintingai rikiuoja į minėjimų lentyną itin nusipelnusias Lietuvos istorijai ir kultūrai asmenybes. Tai gi gegužės 10 d. čia vyko vakaras žurnalisto Vinco Uždavinio garbei. Jame dalyvavo Uždavinio vaikai – Saulė Sudikienė ir aktorius Sakalas Uždavins, taip pat Vinco Uždavinio sūnėnas, žymus Lietuvos kardiologas Giedrius Uždavins, apie V. Uždavinį kalbėjo istorikai dr. Anastazija Kairiūkštė, Jonas Rudokas. Koncertavo pianistas Darius Mažintas, vokalistas Povilas Padleckis (akompaniatorė Lina Giedraitytė). Senelio laiškus iš Vorkutos skaitė vaikaitis Sakalas. Vakara vedė teatrologė publicistė Gražina Mareckaitė.

Čia pateiksiu šiek tiek žymaus prieškarinės Lietuvos žurnalisto, publicisto, redaktoriaus, visuomenės veikėjo biografijos, nes, gramzdinamas užmarštin sovietmečiu kaip politinis kalinys, jis nebuvo populiarinamas ir dabartiniais nepriklausomos Lietuvos laikais. Kodėl? Sunku pasakyti... Žurnalistų brolija (ar bendrija) užsiima tarpusavio rietenomis, „nusikaltėlių“ politikų ir verslininkų paieškomis, bet mažai rūpinasi buvusių žymių kolegų atminimo įamžinimu arba bent jau pagerbimu. Jei ne gerb. Stefa Gedgaudienė, kuri įamžino savo vyro Vytauto Gedgaudo vardą, įsteigdama jo vardo paramos jauniems žurnalistams fondą, per Lietuvos žurnalistų sąjungą įkurdama prestižinę žurnalistinę premiją, ne kažin ką žinotume ir apie buvusį „Dirvos“ (Clevelende) redaktorių Vytautą Gedgaudą.

Taigi Vincas Uždavins gimė 1902 m. gegužės 16 d. Dzūkijoje, Varėnos valsčiaus Paručių kaime, bet vaikystę praleido pas tėvą emigrantą Amerioje, Nebraskos valstijoje. Į gimtinę visa šeima grįžo 1911 m., bet čia ją užklupo Pirmasis pasaulinis karas. 1919 m. Vincas pėsčias atkeliavo į Vilnių, įstojo į Vytauto Didžiojo lietuvių gimnaziją ir 1925 m. ją baigė. Būdamas neeilinių literatūrinių gabumų, jau gimnazijoje pradėjo bendradarbiauti okupuotojo Vilniaus lietuvių spaudoje. Kaip žinome, lenkų valdžia žiauriai persekiojo Vilniaus lietuvių spaudos darbuotojus ir kitus lietuvių bėgusius, tad advokato Tado Vrublevskio patartas, Vincas Uždavins 1925 m. pabėgo į Kauną. Čia 1925–1930 m. studijavo Vytauto Didžiojo universitete ir tuo pačiu iki 1936 m. dirbo Vilniui vaduoti sąjungoje kaip jos centro komiteto sekretorius, instrukto-

rius, paskaitininkas, įvairiose Lietuvos vietovėse steigė Vilniui vaduoti skyrius, redagavo žurnalą „Mūsų Vilnius“ (1928–1936 m.). Buvo nepaprastai judrus, smalsus, keliavo po Europą, ir 1932 m. išėjo skaitytojų itin pamėgta jo knyga „10 000 kilometrų“. Tai buvo knyga apie Europą ir Šiaurės Afriką – su jo paties parengtu žemėlapiu, 167 nuotraukomis, kurių autorius jis pats ir buvo. Paskatintas skaitytojų dėmesio, 1934 m. išleido antrąją kelionių knygą „Europa iš automobilio“. Tuo pačiu metu parengė ir išleido du fotoalbumus „Vilnius ir Vilniaus kraštas“, „Laisvoji Lietuva be Vilniaus“.

Vincas Uždavins prieškario Lietuvoje.

Nuotrauka iš Saulės Uždavintės-Sudikienės asmeninio albumo

Buvo Draugijos užsienio lietuviams remti narys, Foto mėgėjų draugijos narys.

1936–1937 m. lankėsi JAV ir ten steigė Vilniui vaduoti sąjungos skyrius, aistringai skaitė paskaitas apie okupuotąjį Vilnių, daug rašė Amerikos lietuvių spaudai („Lietuvos kelevišui“, „Nepriklausomai Lietuvai“, ypač „Draugui“), dalyvavo lietuvių išveivijos radijo „Margutis“ laidose. Grįžęs iš Amerikos, rašė korespondencijas „Lietuvos aidui“, rengė reportažus Kauno radiofonui. Neilgai užsibuvo Kaune, 1938 m. vėl vyko į JAV kaip žurnalo „Pasaulio lietuvis“ korespondentas, vėl daug rašė Amerikos lietuvių, ypač „Draugo“, spaudoje. Jo tekstų dažniausios temos – Vilniaus išlaisvinimas. 1939 m., Lietuvai atgavus Vilnių, atvyko į sostinę kaip „Lietuvos aidų“ korespondentas, kaip visada daug ir sparčiai darbavosi spaudoje. 1945 m. buvo nuteistas ir ištremtas į Sibirą, devynerius metus kalėjo Vorkutos lageriuose. Į Lietuvą grįžo 1953 m., bet susilaukė panašaus likimo, kaip ir kiti sugrįžėliai politiniai kaliniai ir tremtiniai. Jo žurnalistiniai gabumai, redaktoriaus patirtis sovietinei valdžiai nebuvo reikalinga. Mirė 1983 m. kovo 20 d. Vilniuje.

Kadangi sovietmetyje niekam nerūpėjo Vinco

Uždavinio likimas, tad vertingiausi jo raštai buvo „į stalčių“. Liko jo „Atsiminimai iš Gulago“, apie 900 laišku, daugiausia vaikams. Negalėjo gyventi be rašymo... Jam pavyko išleisti režimui neužkliūvančias knygeles – apybraižų rinkinį „Pirčiupio kaimo tragedija“ (1958), knygelę turistams „Po Vilniaus apylinkes“ (1958), „Pirčiupis“ (1969). Štai jo įrašas dienoraštyje iš 1978 metų rugpjūčio. „*Dažnas ilgas nakties valandas užmigti negaliu. Tik nemiga dar būtų pusė bėdos, jei pagaliau užmigęs pailsėčiau, jei košmaro sapnai manęs nekankintų. Sapnuoju baissius sapnus ir dažniausiai susijusius su išgyvenimais kalėjime – lageriuose. Beveik nėra tos nakties, kad nesapnuočiau banditų, kurie mane puola, nori užmušti, peiliu papjauti, nori apiplėšti, o aš rėkdamas, šaukdamas nubundu. Dažnai sapnuose aš vėl esu lageriuose, nors žinau, kad manęs niekas neverčia ten būti, žinau, kad galiu iš lagerių išeiti, bet neišeinu, o vaikštau kaip dūšia be vietos, bastausi tarp lagerio barakų. Įkliuvau į spygliuotų vielų užtvaras. Žinau, kad man priklauso duonos „paikė“ (davins – aut.), bet man jos niekas neduoda... Nubundu ir jaučiu nuovargį ir nebegaliu užmigti. Net migdomieji vaistai neveikia, nepadeda. Taigi tragedija, kuri mane lydi, kuri neleidžia išsitiesti, kliudo dirbti, žlugdo mano užmojus ką nors veikti...*“

Tai medžiaga profesorės Danutės Gailienės studijoms apie sunkių traumų psichologiją ir politinių represijų psichologinius padarinius. Panašius išgyvenimus, košmariškus sapnus, kai žmogus pabunda rėkdamas iš siaubo, yra pasakojęs dailininkas Eduardas Urbanavičius, kuris taip ir nepritapo mūsų sovietinio dailininkų elito draugijoje, nes buvo kitoks, „politinis“, nors jo kūryba buvo ne prastesnė, o gal daugeliu aspektų net pranašesnė už pripažintų „metrų“, nusipelnusiųjų laureatų, kūrybą. Kada mes, mūsų pilietinė visuomenė, atsipeikės, kad šalia nusipelnusiųjų buvo nė kiek ne mažiau talentingi, bet sovietų valdžios vyrų Kaino žyme paženklinti menininkai? Šiuo atveju – publicistas ir visuomenės veikėjas Vincas Uždavins. Tik kur šiandien buvo mūsų Lietuvos žurnalistų sąjunga, Lietuvos žurnalistų draugija, kai reikėjo minėti Vinco

Uždavinio 100-mečio jubiliejų, 110 metų gimimo sukaktį? O, jos šventė Spaudos atgavimo dieną Seime...

Prieš mirtį Vincas Uždavins kalbėjo savo dukrai Saulei Uždavintei-Sudikienei: „*Žinau, kad niekas neparašys man nekrologo, nepaminės tų darbų, kuriuos teko nuveikti gyvenime. Aš pats pasirašysiu nekrologą ir nusiųsiu į „Draugą“, gal nors jis išspausdins, kai aš numirsiu*“. Nežinau, ar „Draugas“ gavo tą nekrologą, ar jį išspausdino (būtų įdomu, jei dabartiniai „Draugo“ redaktoriai patikrintų 1983 m. kovo pabaigos dienraščio komplektus, nors esu beveik tikra, kad tas tekstas, siųstas per Atlantą, nepasiekė „Draugo“) ... Kaip ten bebuvė, rankraščiai kažkokiu stebuklingu būdu ar Apvaizdos lėmimu nedega (nors neseniai per kaminą pati paleidau keturis maišus savo 40 metų žurnalistinių metų rankraščių). Tikėkimės, kad Vinco Uždavinio nekrologas buvo išspausdintas „Drauge“. O jei ne – štai žiupsnelis žodžių apie jį šiame „Draugo“ kultūriniame priede, o kitame numeryje atspausdinsime Vinco Uždavinio laiškus savo mažamečiams našlaičiams vaikams (jų mama jau buvo mirusi prieš karą). Pavadinsime juos „Kelias per ledo dykumą“. □

JUOZAPĖLIS (VII)

Dokumentinė apysaka apie meilę, kovą ir žūtį bunkerių tamsoje (skiriu partizanų ryšininkams)

EUGENIJUS IGNATAVIČIUS

Tęsinys. Pradžia 2012 m. balandžio 7 d. „Kultūroje“

GRIAUSTINIS IŠ GIEDRO DANGAUS

„LLKS P.V. slapta! KV. KV 49.09.30 320
Pranešu Tamstai, kad buvusi ryšininkė STIRNA (Izabelė Vilimaitė) yra nusikaltusi LLKS išdavimu ir visa eile tiesioginių išdavimų, kurių dalį pateikiu:

1. 1948 m. spalio 1 d. išdavė UŠ būstinę, kurioje paimta visi tuo metu buvę dokumentai, inventorius.

2. 1949 m. vasario mėn. pabaigoje išdavė UŠ apygardos atsargines būstines „Dainavą“ ir „Briedynę“, kurių pasėkoje buvo iššifruota žiemos laikymosi taktika.

3. 1949 m. balandžio mėn. 27 d. išdavė Šimonių girioje Partizanų stovyklą, kurioje žuvo /tuokart ten atvykęs (UŠ Org. SkV-Stardas, BrV – Vilkas ir dar keturi Partizanai).

4. 1949 m. gegužės mėn. 7 d. išdavė UŠ komendantūros būstinės laikymosi vietovę, kurioje žuvo komendantas P{artizanų} vrš. Kariūnas ir dar du k{omendantūros} pareigūnai.

5. 1949 m. gegužės 31 d. atvedė rusus į Piktagalio miške eančią Partizanų stovyklą, kurioje žuvo penki P{artizanai} ir vienas paimtas gyvas.

6. 1949 m. vasario mėn. išdavė Ž-Vilko būrį, kurio pasėkoje žuvo devyni P{artizanai}. Stirna yra išdavusi visą eilę ryšininkų, pareigūnų, Prisikėlimo apygardos ribose.

Nusikaltimo daviniai aiškūs, todėl reikalauju tučiuojau surasti išdavikę Stirną, perduoti Karo Lauko teismui ir nubausti aukščiausia bausme – sušaudymu.

K.V. Šarūnas L. e. adj{u}tanto p. Pūga

Inkriminuojami nusikaltimai šiurpūs: 23 partizanai žuvę, vienas paimtas gyvas, išduotos dvi stovyklos – ryšininkų ir pareigūnų. Nors V. Sankauskas sąžiningas ir uolus vadas, anot J. Šibailos „ištikimas patriotas“, įsakymą vis dėlto delsia vykdyti – ne dėl simpatijos Stirnai ar tiesos ieškojimo – jis susiduria su vadovaujamos rinktinės partizanų pasipriešinimu, šie griežtai atsisako įsakymą vykdyti.

„Apskritai Stirna dvasiškai tvirta. Ji nenusimena net dėl to, kad per radiją perduoda, jog karas prasidės tik 1954 metų rudenį. Stirna sako: „kaip Dievas duos, taip ir bus“. Čia iškyla klausimas, ar Stirna priešinosi ir ar kaip užverbuotas priešo agentas nelaukia momento pasiduoti gyva? Atsakyti sudėtinga. Tačiau, kai ji pradėjo vaikščioti po savo tėviškę, priešas gyventojų tarpe ėmė skleisti gandus, kad atseit ji, t.y. Stirna (paminėję pavardę) davė nemažai parodymų ir t.t.“

Toliau raporte V. Sankauskas nusiskundžia, jog „Stirna kurstė partizanus, kad jie manęs neklausytų.“ Matyt, jam su Stirna gyventi kaimynystėje buvo nelengva, nes „nepaklusniusius“ mielai siūlo Prisikėlimo apygardos vadui, kuriam štabe trūko darbuotojų: „...tegu pasiima Džiugą, Vytvytį ir Stirną“. Kita vertus, tėviškai rūpinasi savo štabo partizanais: „Maironio rinktinės štabo viršininkui Džiugui nupirkau batus (per didelį), Stirnai – apatinuką. Vytvytis taip pat nusipirko batus, kariškas kelnes ir baltinius. O pats nieko nenusipirkau, vaikštau nuplyšęs, skylėtais batais. Kai mato mane prastai apsirengusį, kiti mažiau reikalauja, ir apskritai aukščiausiajai neturime kuo mokėti

Taigi Stirnos likimas tebekybo ant plauko. Nors V. Sankausko tonas raporto pabaigoje sušvelnėja, net pagiria ją už dvasios tvirtumą, tačiau likviduoti jos neatsisako.

STIRNA MGB ŠNIPŲ TINKLE

Į Izabelę kaip JAV pilietę, susirašinęjusią su JAV gyvenančiais giminaičiais, MGB dėmesys bu-

vo nukreiptas nuo pirmųjų pokario metų. Ją sekė keletas agentų. Jie turėjo nustatyti tapatybę, susijusią su slapyvardžiais ir tikrąja pavarde bei gyvenamąją vietą, užimamomis pareigomis, išsiaiškinti visus gimines ir draugus, sužinoti jų adresus. Jų veikla ypač suaktyvėja Izabelei išėjus į mišką. Vienas iš uolių šnipelių būrio slapyvardžiu „Juozas“, gerai pažinojęs Izabelę, o ji jį laikiusi patikimu žmogumi:

Išsiaiškinę Stirnos gimines, kagėbistai imasi gudrybių ir klastos, o vėliau grasinimų. Per agentus mėgina paveikti motiną, kad ši įkalbėtų dukrą grįžti į doros kelią. Ši sakosi nežinanti, kur jos dukra, tikriausia tebedirba Svėdasų vaistinėj. Ne viename agentų pranešime užsimenama, kad Stirna dažnai teiraujasi, kaip laikosi jos namiškiai. Agentas pasiūlo organizuoti susitikimą su motina. Stirna atsisako. Matydami, kad nieko gera iš motinos ir Stirnos neišpeš, pastveria brolių Viktorą, dirbantį lentpjūvėj. Pasak jo pusseserės P. Dabuls-

ketinės atvykti liepos 10 d.

Radviliškio ir Šiaulių MGB netoli mokyklos iš anksto suruošia pasalą, o V. Kalvaitytei iduoda migdomojo „Neptūno“ – įpilti į degtinę ir ją pavaišinti širdies išrinktajį. Jam užmigus, tuoj pat pranešti krūmuose tūnantiems čekistams apie atliktą užduotį. Dainotas pas ją ateina sutartu laiku, jau sutemus, po vienuoliktos valandos.V. Kalvaitytė savo mylimąją dosniai pavaišina „Neptūnu“ ir, įvykdžiusi užduotį, išsigandusi pasislepia krūmuose, apie tai nieko nepranešusi kagėbistams. Jiems tenka laukti iki pat aušros – agentės nė kvapo. Auštant pasiūnčia žvalgą pasidairyti, ar užduotis įvykdyta. Šis pro langą išvysta Dainotą, miegantį mokytojos kambary. Kadangi kaimas jau sukilęs, kagėbistams tenka suvaidinti miegančio Dainoto išgabenimą.

Paskleidę žinią kaime, kad susirgo kareivis, atvaro pastotę nugabenti „sunegalavusį karį“ į ligoninę. Kagėbistai, miegantį Dainotą susukę į pa-

Albinas Stoškus-Dainotas, Lukšio būrio vadas, sušaudytas MGB

kienės, tada jaunutės sesers Editos Tenziagolskienės, jį pradeda nuolat kviesti į Radviliškio ir Šiaulių MGB: „Kur tavo sesuo Izabelė? Surask ją – tu esi jos brolis, žinai kur ji. Surask ir prikalbėk, kad ji legalizuotųsi, arba nurodyk vietą, kur ji slapstosi. O jeigu ne – tau gresia kalėjimas ir baltosios meškos.“ Išryškėjus Izabelės ryšiams su mišku, dirbant Panevėžio, vėliau Debeikių ir Svėdasų vaistinėse, ją ir artimuosius sekti buvo papildomai paskirti MGB agentai: „Draugas“, „Rytas“, „Klevas“, „Guzikas“, „Gintaras“, „Moriak“, „Urbutis“ ir kt. Kiekvieną jos žingsnį sekė iki paskutiniųjų dienų. Vienas pirmųjų, MGB agentas „Urbutis“, sekęs Radviliškyje gyvenantį jos pusbrolių Antaną Vilimą, jo žmoną Eleną ir Izabelę, praneša, kad Stirna susirašinėja su JAV ambasada ir laiškuose šmeižia tarybinę tikrovę.

Čia pat bręsta kita nelaimė. 1952 m. pradžioje MGB užverbuoja Martinaičių kaimo mokytoją Verą Kalvaitytę, kuri ilgą laiką bendradarbiavo su miškiniais ir buvo sekama. Ji „du kartus į mišką atnešė samagono ir drauge su jais gėrė“ (Iš agento pranešimo). Be to, V. Kalvaitytė rašė eilėraščius ir juos spausdindavo pogrindžio laikrastyje „Prisikėlimo ugnis“, slapyvardžiu Aušrelė. Ji, išgąsdinta naktį į mokyklą įsibrovusių kagėbistų, ilgai tardoma, prisipažįsta palaikanti ryšį su mylimuoju partizan, Lukšio būrio vadu Albinu Stoškumi – Dainotu, kuris kartkartėmis apsilankęs pas ją ir paimęs spaudai jos rašytas eiles. Artimiausiu metu jis

klodę, parsigabena į kankinimo būstinę Radviliškin. Tris dienas tardytas ir žiauriai kankintas, liepos 14 d. jis prisipažįsta, jog paskutiniu metu slėpėsi Legėčių girioje esančiame bunkeryje, kuriame šiuo metu gali būti Stirna su Vytvyčiu, Džiugu ir Audroniu. Laimė, kad jie kaip tik tuo metu buvo perėję į kitą bunkerį S. Sajaus sodyboje. Po keturių dienų tardymo Dainotas išduoda ir šią slėptuvę. Tačiau nežinia kokių būdu S. Sajus, suuodęs gresiančią nelaimę, pasikinkęs arklius, partizanus su visa amunicija spėjo išgabenti į mišką. Liepos 16 d. naktį kagėbistai su A. Stoškumi-Dainotu, atvykę į Sajaus sodybą, bunkerį, įrengtą po tvartu, randa tuščią. Partizanai ką tik išvykę. Nieko neliesdami apžiūri bunkerį ir, nepalikę apsilankymo ženklų, tą pačią naktį dingsta. Čekistai, vildamiesi aptikti pėdsakus, Dainoto vedami apžiūri partizanų pašto dėžutes. Vienoje iš jų randa receptą, parašytą Vytvyčiui, ir laiškutį. Dainotas iššifruoja kodus ir paaiškina, jog Žaiginių miške liepos 20 d. turi įvykti Prisikėlimo apygardos vadovybės ir Aro būrio partizanų susitikimas. Apsupamas Žaiginio miškas, susirėmime žūsta keturi partizanai.

Į SIBIRĄ – SU DŽIAUGSMU

Užgriuvusi nelaimė ratilais sklinda į šalis. Ne mažiau kamuojami ne tik išėję į mišką partizanai, bet ir jų giminės bei namiškiai. Iš Vilimų šeimos

Nukelta | 8 psl.

JUOZAPĖLIS (VII)

Atkelta iš 7 psl.

sunkiausia našta gula ant Izabelės brolio Viktoro Vilimo, dirbančio lentpjūvėj.

„Jam duodavo pavardes ryšininkų, pas kuriuos jis turi užėti ir jų padedamas susitikti su Izabele. Tai būdavo mano tėvukas pasikinko arklį, įsimeta šieno, ir važiuoja į tas nurodytas vietas. Nežinia, kokie žmonės tie ryšininkai ir kam jie dirba. Kai jis atvykęs pasisako esąs Izabelės – STIRNOS brolis ir labai norįs su ja susitikti, žmonės išpučia akis ir nieko nesako, nes nežino – patikimas ar ne. O jis turi įvykdyti užduotį ir atsiskaityti. Kai jis nieko nauja nepasakydavo, pradėjo kankinti: mušdavo, priverdavo rankų pirštus tarp durų, baidydavo panages adatomis, jis grįždavo nepanašus į žmogų. Dieve mano, kiek tas vaikas prisikentėjo. Jį taip įveikė, kad jis vieną kartą atėjęs pas mus sako tėtei: „Dėde, tu nueik ir pasakyk jiems, kad jie išvežtų mūsų šeimą į Sibirą, aš daugiau negaliu kentėt, neištversiu.“ Tai jų šeima iš anksto ėmė ruoštis tremčiai. Pasipjovė kiaules, prisilydė taukų, prisikepė duonos, prisidžiovino, susidėjo į maišus drabužių, patalynės ir laukė tos valandos, kada atsibels sribai ir išveš. Kai juos trėmė, jie jau iš anksto žinojo-važiavo su noru, kad tik išvengtų tardymų ir kankinimų. Jie ten džiaugėsi galį ramiai gyventi. Viktorą paliko, kaip JAV pilietį, vėliau pas namiškius nuvyko pats. Tačiau pradėjo dirbti spirito gamykloj, o po ku-

rio laiko ėmė gerti...”

Izabelės sesuo Edita Jelinskaitė-Tenzegolskienė gerai prisimena, kai vienas sribas tremties išvakarėse pasakė: „...jau greit mėšime tą mėšlą“, atseit vešime į tremtį. Mes buvome gerai pasiruošę ir nė kiek nenustebome kieme išvydę sunkvežimį”.

Maironio rinktinės vadas Vytautas Sankauskas-Daumantas

Tremties dieną, 1951-ųjų pavasarį, Izabelė su draugu kaip tik slėpėsi netoli savo namų, pas tetą, ir pro daržinės tarplentes aiškiai matė, kaip išveža jos šeimą, buvusį darbštų ūkininką, „kolchozo brigadierių” patėvį Matą Jelinską, jos mažą trejų metų broliuką Jonuką, sesutę Editą ir mamą.

„Einu ir iššaudysiu juos visus, drebėdama iš pykčio pro ašaras ji plėšėsi atkeršyti, – pasakoja Izabelės pusseserė Petronėle, stovėjusi greta. – Tačiau mano mama ėmė tramdyti Izabelę: „Raminkis, nedaryk šito. Tik pagalvok, Zabute, žus tavo mama, ir tu pati, nieko gero iš to nebus”. Izabelė, sunkiai susitvardžiusi, žiūrėjo neatitraukdama akių, kai iš jų sodybos kiemo pajudėjo sunkvežimis su ginkluotais sribais ir namiškiais.”

Ji dar nežinojo, kad paskutinį kartą mato mylimą motiną, prieš devyniolika metų drauge grįžusią iš Philadelphiajos, o dabar tremiamą į tolimąjį Kasnojarsko kraštą.

Negana to, po MGB tardymo kabinetus Vilniuje tасomas ir mylimas dėdė, 1926 m. Lietuvos Seimo narys, garsus advokatas Adomas Vilimas, su kuriuo ji palaikydavo ryšį. „Jį tardydavo po keletą dienų, – prisimena jo duklė Irena Drugolcienė. – Tėtė pareidavo nekalbus ir labai susikrimtęs. Paskui jį keletui savačių MGB išsiuntė į Radviliškį, kad ten kokių nors būdu, pasitelkęs giminių ar pažįtamų, susitiktų su Izabele ir įkalbėtų ją grįžti iš miško namo. A.Vilimas kantriai išbuvo Radviliškyje paskirtą laiką, tačiau su Izabele jokių kontaktų nesugebėjo užmegzti. Tada jį vėl uždarė į Vilniaus MGB kalėjimą ir pralaikė net trejetą mėnesių”.

Tęsinys kitame numeryje

Krikščioniškos sąžinės balsas (IV)

Atkelta iš 1 psl.

mi vaikų gimdymo sąlygas.”

Štai kuo išsiskiria tikra santuoka. Tokios smės neturi nei dviejų tos pačios lyties žmonių partnerystė, nei lytiškai santykiaujančios grupės.

* * *

Kas dar gera santuokoje?

Ką dar galima pasakyti, kas yra gero santuokoje?

Vyras ir moteris susituokdami turi tikslą ne tik gimdyti, bet ir auklėti savo pagimdytus vaikus, kuriuos jie, kaip tikri tėvai, myli. Jie sudaro tikra auklėjimo atmosferą: motina teikia moters įvaizdį, tėvas – vyro. To būtinai reikia vaikams, tiek mergaitėms, tiek berniukams. Tai psichologiškai pagrįsta.

Tokios auklėjimo atmosferos negali sukurti nei dviejų moterų, nei dviejų vyrų partnerystė, nei nepibyrėtos lytiškai santykiaujančiųjų grupės.

Taip pat ir psichologiniu, ir filosofiniu požiūriu prieinama prie to paties prigimtinio dėsniu, kad vyriui ir moteriai, kaip suaugusiems, labai gera bręsti santuokoje, nes joje jie turi bendrą tikslą, brendrauja visose plotmėse ir auklėja jų pačių bendrą „atžalą”.

Kaip ardoma santuoka Amerikoje?

Vos tapęs prezidentu Barack Obama pareiškė, kad jis nerems santuokos kaip vieno vyro ir vienos moters sandoros; gi šių metų gegužės 9 d. jis viešai paskelbė, kad jis pripažįsta „tos pačios lyties asmenų santuoką”. Kai kuriose JAV valstijose buvo pradėtas spaudimas dviejų tos pačios lyties asmenų porų partnerystę pripažinti santuoka su teise adaptuoti vaikus. Kai kur valdžios mokyklose imta mokyti mokinius apie tos pačios lyties asmenų viens kitam polinkio „gėrį”. Kai vienoje valstijoje tėvas pareiškė norįs žinoti, ko mokomas jo vaikas mokykloje, jo prašymas buvo atmestas ir atsakyta, kad šiuo atžvilgiu valstybės teisė viršija tėvų teisę.

Santuoka ir šeima Lietuvoje

Lietuvos Respublikos Seimas po audringų disku-

sijų balsų dauguma pasisakė už santuoką kaip vieno vyro ir vienos moters jungtį, 2011 m. socialdemokratai kreipėsi tuo klausimu į Konstitucinį Teismą.

Šis aukščiausias Lietuvos Respublikos teismas savo nutarimu įrodė, kad Lietuvoje nėra teisingumo: kodėl teismai kaltus neretai išteisina, o nekalčius nubaudžia. Nors Lietuvos Respublikos Konstitucijoje 38 paragrafo 3-ioje dalyje teigiama, kad „santuoka sudaroma laisvu vyro ir moters sutarimu”, o tai tuo metu reiškė, jog šeimos pagrindas yra laisvas vyro ir moters sutarimas santuokai. O kaip Konstitucinis Teismas aiškino Lietuvos Respublikos Konstituciją? Štai kaip: nepaaiškino to, kas buvo Konstitucijoje, bet savavališkai įrašė visai naują, Konstitucijoje nebūtą turinį. Štai: „Konstitucinė šeimos samprata grindžiama šeimos narių tarpusavio atsakomybe, supratimu, emociniu prieraišumu, pagalba ir panašiais ryšiais bei savanorišku apsisprendimu priimti tam tikras teises ir pareigas, tai yra – santykių turiniu, o šių santykių išraiškos forma konstitucinei šeimos sampratai esminės reikšmės neturi”.

Konstitucinis Teismas Lietuvos Respublikos Konstitucijos nepaaiškino, bet savavališkai perrašė ir paliko visiškai neapspręstą: t. y. šeimos nariai pasirenka savo santykių „išraiškos formą”; ši forma „konstitucinei šeimos sampratai esminės reikšmės neturi”. Taigi, taip aptartoje šeimoje lengvai telpa patėvis Mėlynbarzdis su vaikais ir vaikų mama (plg. Renatos Šerelytės romaną „Mėlynbarzdžio vaikai”).

Konstitucinio Teismo išvada: „santuoka laikoma tik vienu iš šeimos modelių”. Ir taip santuoka, kuri yra įrašyta Lietuvos Konstitucijoje kaip pamatinė šeimos institucija, yra nustumama į šalį.

Po šio Konstitucinio Teismo savavališko Konstitucijos perrašymo rodomas nepasitenkinimas. Vytauto Didžiojo universiteto dėstytojas teisininkas Vygantas Malinauskas teigė, kad Konstitucinis Teismas, „paneigdamas santuokos konstitucinę reikšmę, nuvertino šeimos moralinį pobūdį”; tačiau „santuoka yra ne tik viešas asmenų savęs kaip šemos apibrėžimas visuomenėje, bet ir viešas moralinis įsipareigojimas”.

Vienintelė Konstitucinio Teismo teisėja, kuri

nepritarė to teismo nutarimui, Ramutė Ruškytė pareiškė, kad, svarstant apie santuoką, jos kolegų samprotavimai vienas kitam prieštaravo.

Mykolo Romerio universiteto prof. dr. S. Kanišauskas išreiškė įsitikinimą, kad „priimant nutarimą vadovautasi vadinamąja naujojo liberalizmo ideologija”, o yra „blogiausia, kad su diskriminacija kovojantis neoliberalizmas pats tampa diskriminacinis”, šiuo atveju, nuvertindamas Konstitucijoje aptartą santuokos tikslią sampratą ir primesdamas blankią.

Išvados

Jungtinėse Amerikos Valstijose. Šiuo metu JAV arenoje matomi dideli moralinio, dvasinio ir teisinio pobūdžio išpuoliai. Aiškūs faktai, kad prezidentas, kuris užbaigia savo kadenciją, leidžia įstatymus, kurie prievartauja krikščionių ir kitų religijų tikėjimo išpažinėjų teises, įstatymais propaguoja abortus ir kontracepciją, pažeisdamas beginklį dar negimusųjų gyvybę ir griauna prigimtinę santuokos instituciją. Jungtinė krikščionių *Manhattano Deklaracija* jau prieš 4 metus tai numatė ir pareiškė pasipriešinsianti tokiems kėslams. Nuo šių metų pradžios aiškiai priešinasi ir JAV vyskupų konferencija ir kitos krikščioniškos bendruomenės.

Mažią mažiausiai, ko galima tikėtis iš katalikų ir kitų krikščionių, kurie yra šio krašto piliečiai, yra kituose prezidento rinkimuose balsuoti taip, kad nebūtų išrinktas į antrąją kadenciją pretenduojantis dabartinis prezidentas, kuris atsiprašinėja musulmonų, kad jų Koranas buvo nepagerbtas (net dar to neįrodžius), o pats net negalvoja atsiprašyti, kai savo išleistais įstatymais pats pažeidžia aiškias krikščionių teises ir verčia juos elgtis prieš jų sąžinę ir tikėjimą.

Lietuvoje. Negalime užmerkti akių prieš tai, kas dedasi Lietuvoje. Rūpestis savo gimtuoju kraštu ir ten likusiais tautiečiais yra didelis. Šiuo metu – dėmesys teisėsaugai. Vilniuje vyksta demonstracijos už teisingumą. Ir čia pat Konstitucinis Teismas savo nutarimu apie santuoką įrodo, kad teisingumo Lietuvos Respublikoje nėra. Verta reikšti nepasitenkinimą, pritarti teisingumo reikalaujantiems balsams ir balsuoti už tas partijas, kurios yra už teisingumą ir įrodo, kad tikrai siekia bendro gėrio.

Kęstutis A. Trimakas